

IETS

OVER HET

WENSCHELIJKE

EENER

NIEUWE NEDERDUITSCHE

BIJBEL-VERTALING,

DOOR

W. A. van HENGEL.

TE ARNHEM, BIJ
P. A. DE JONG.
1855.

IETS

OVER HET

WENSCHELIJKE

EENER

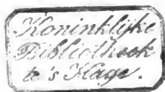
NIEUWE NEDERDUITSCHE

BIJBEL-VERTALING,

DOOR

W. A. van HENGEL.

TE ARNHEM, BIJ
P. A. DE JONG.
1855.

VOORWOORD.

Dat Professor VAN HENGEL *met zich zelven en zijn werk ingenomen is, laat zich zeer natuurlijk verklaren en begrijpen; en toch stuitte het ons, en anderen, dat iemand van zijn werk getuigt, dat het* wenschelijk *is — de wenschelijkheid immers van het nieuwe drukt uit het onvoldoende van het oude, en de meerdere waarde van het nieuwe. Maar beide zijn onzeker en hangen af van opinie, van meening, van gevoelen die zeer uiteenloopende, zeer verschillende kunnen zijn.*

Wanneer de wenschelijkheid betoogd was, om er elk ander toe uit te lokken, kon men er vrede mede hebben, maar nu de schrijver van het wenschelijke *zelf het werk heeft opgezet, geregeld, georganiseerd, de grondslagen voor hetzelve heeft gelegd, en het binnen zijne grenzen afbakende, en hij van het werk of bij hetzelve als de directeur of hoofd-inspecteur zal zijn, nu schijnt het als of de Hoogleeraar zich zelven bij voorraad de kroon op 't hoofd zet, en het zal toch nog moeten blijken, hoe de koele en onpartijdige regter het zal beoordeelen.*

Beter had daarom, naar ons oordeel, Professor VAN HENGEL *gedaan, zoo hij gegeven had — redenen, waarom eene nieuwe Ned. Bijbelvertaling in 't algemeen, die van het N. T. in 't bijzonder,* nu *kan worden ondernomen. —*

„Verstaat gij ook, wat gij leest?"
Filippus, Hand. VIII: 30.

Wij zijn nog zoo verre niet van den Nieuwjaarsdag verwijderd, dat wij geenen levendigen en diepen indruk zouden hebben van WENSCHEN!

Een stroom wenschers vloeit op dien dag langs onze straten en stelt zich voor onze woningen, om ons hunne wenschen te kennen te geven — het doel is, dat wij die door onze giften zullen beantwoorden. Meer gaan ons ter harte de wenschen van onze huisgenooten en vrienden, als die doorgaans zonder dergelijk doel worden voortgebragt. Zij betuigen ons toe te bidden alles wat *wenschelijk* is — dit is wel de kortste en volledigste uitboezeming, van mond en hart. Doorgaans denken wij daar niet lang en veel op na, maar beantwoorden die uitboezeming onzer huisgenooten en vrienden met een „insgelijks" of „ook zoo" of soms wel met eene gepaste toespeling op hunne bijzondere behoeften of begeerten, ja ook met onze wenschen aan hun.

Het geen wij wenschelijk noemen, is dikwerf meer subjectief, dan objectief.

De meeste wenschers voegen ons dat geen toe, als hunne uitboezeming over ons, wat hun wenschelijk voor zich voorkomt, meenende dat dit ook van dezelfde waarde voor ons is, en door ons als zoodanig wordt aangezien. Ik stel

voorbeelden tot opheldering — een groot aantal menschen acht het voor zich en anderen zeer wenschelijk dat de levensbehoeften van eerste noodzakelijkheid beter koop worden — maar ook een groot aantal acht het wenschelijk dat zij op zoo hoogen prijs blijven, als waarop zij nu staan, ja dat zij nog daarboven rijzen en stijgen mogen — de eersten zijn zij die consumeren — de laatsten zij die produceren — een aantal menschen acht het wenschelijk dat gezondheid heersche en men van ziekte en ongemakken geholpen worde of verschoond blijve — maar ook een aantal acht het wenschelijk, dat de lijders zich vermenigvuldigen — de eersten zijn de menschen die in handel, nijverheid en allerlei werk hun bestaan vinden voor zich en de hunnen — landbouwers, ambachtslieden, onderwijzers, staatslieden, leeraars, ook stil levenden van allerlei rang en stand — de laatsten zijn geneesheeren, heelmeesters, artsenijmengers, ziekenoppassers en dergelijke. — Hoe groot is de menigte die den vrede wenschelijk acht, maar ook welk een aantal krijgslieden haakt naar het veld van eer en roem, en acht de kamp wenschelijk, die onverwelkbare lauweren doet plukken en slingert om de slapen! Zoo is het niet alleen in het stoffelijke, maar ook in het geestelijke; een aantal menschen acht vooruitgang en vrijheid in zaken van Godsdienst hoogst begeerlijk en zij verwerpen en verafschuwen allen drang en dwang, alle banden en vastgestelde regels — elk moet naar zijne overtuiging in dezen denken, spreken en handelen — zoo verre gaan zelfs sommigen, dat zij godsdienstzaken als geheel subjectief aanzien, en het objectieve en positive daaruit verwijderd willen hebben — maar ook een groot aantal menschen acht het wenschelijk, dat die vrijheid, die tot losbandigheid in 't gelooven kan overslaan, beteugeld worden mag, wenschelijk dat die afgedwaalden, zoo zij meenen, teruggebragt worden tot de vroegere orde

van zaken, wenschelijk dat de Hervormde kerk, als zoodanig, bloeije, door hoogachting en eerbied voor de leer der Hervormde kerk, zoo als die door de vaderen beleden werd, en vervat is in de Formulieren van eenigheid, den Catechismus en de Artikelen des Geloofs. Een aantal geloovigen acht het wenschelijk dat men met vrijen blik en vaste hand de plaatsen in de Heilige Schrift uitmonstere, die naar hun inzien blijkbaar onecht zijn; terwijl anderen met de grootste teederheid in dezen bezield, huiveren bij den minsten twijfel aan de echtheid of geloofwaardigheid van uitspraken der H. Schrift, die hun van der jeugd af aan waren tot stichting en troost. Wenschelijk achten het mannen van naam, dat men den apostelen dat onbepaalt vertrouwen niet schenke, als men geeft aan de uitspraken van JEZUS CHRISTUS. Maar ook wenschelijk acht het eene groote menigte achtbare mannen dat de gezanten des Heeren, d. i. de eerste gezanten, die door den Heer zijn opgeleid en door zijnen Geest bevestigd, hetzelfde vertrouwen genieten, dat hunnen en onzen Heer en Meester toekomt. — Wenschelijk achten het een aantal studenten en anderen, dat de lessen der hoogleeraren in 't algemeen, die der godgeleerde faculteit in 't bijzonder in de moedertaal worden gegeven — terwijl een groot aantal voor de wenschelijkheid uitkomt van de voortduring der Latijnsche taal bij het akademisch onderwijs. De eene hoogeschool ijvert voor eene nieuwe Bijbelvertaling als hoogst wenschelijk — de andere wenscht dat die *nu* niet tot stand kome.

De Hoogleeraar VAN HENGEL te Leiden heeft onlangs een stukje uitgegeven, over de wenschelijkheid, of het wenschelijke eener nieuwe Bijbelvertaling, bijzonder van het Nieuwe Testament. Liever hadden wij gezien, dat de Hoogleeraar over de *goedheid*, *nuttigheid*, *belangrijkheid*, *noodzakelijkheid* eener nieuwe Bijbelvertaling geschreven had.

Wenschelijk is zoo betrekkelijk, iets kan voor eenigen wenschelijk zijn, voor anderen niet — er is *wenschelijk*, in *abstracto* en wenschelijk, in *concreto*. Voor den Hoogleeraar kan het wenschelijk zijn, en voor allen die met hem eenerlei denken — voor anderen, die anders denken dan de Hoogleeraar is het niet wenschelijk — ja voor het groote publiek, zal dit wel het geval zijn, welks belangen de Hoogleeraar in zijn geschrift zich schijnt aan te trekken — wanneer wij het gezegde in aanmerking nemen, dan zal de omschrijving van het opschrift van het stukje van Professor VAN HENGEL, deze zijn, „over het wenschelijke voor mij en die zoo denken als ik, eener nieuwe Bijbelvertaling, die ik heb ontworpen." Daartoe nu behoefde de Hoogleeraar geen stukje te schrijven, want elk zou op zijne verzekering, dat hij zulks wenschte, dit wel gelooven, ook niet om het te doen gelooven dat zijne leerlingen en die met hem dezelfde inzigten hebben, zulk eene nieuwe Bijbelvertaling wenschelijk achten, omdat men die allen ook zeer goed op hun woord of op hunne verzekering zou gelooven — maar de Professor zal over het wenschelijke eener nieuwe Bijbelvertaling geschreven hebben, om de zoodanigen die het niet wenschelijk achten, van gevoelen te doen veranderen en voor de wenschelijkheid daarvan te winnen.

Zien wij wat er van de zaak zij!

Eene nieuwe Bijbelvertaling is dan wenschelijk — de oude Statenbijbel is dan *onvoldoende!* dat meesterstuk van wijsheid, kennis, gematigdheid, en echt godsdienstigen, bijbelschen takt! dat werk, waarin men verlegen staat, wat meer te bewonderen zij, of de eerbiedvolle naauwgezetheid, om het oorspronkelijke weder te geven, of de gemoedelijke zorg, voor de eerbiediging van schriften en schrijvers, of de wijsheid en het christelijk verstand in vertaling en randteekening, of de degelijkheid en eerwaardigheid van taal en

stijl; die Staten-overzetting, die handhaaft de eer van ons Nederlandsch karakter, dat de dingen bij hunnen naam noemt, in onderscheiding van andere volken die in hunne taal overbrengen onder verbloemde namen, als waardoor zij den waren zin en de eigenlijke beteekenis verbergen, gelijk zij de zaken daardoor aangeduid den schijn zoeken te ontnemen van het wezen, dat de Bijbelschriften daaraan toekennen.

De vertaling van onzen onvergelijkelijken, van onzen eenigen VAN DER PALM is dan *onvoldoende*, dat gewrocht van onnavolgbare bedachtzaamheid, om het van allen geëerbiedigde waas van heilige orakeltaal, zooals de overzetters van den Statenbijbel, dat op de Heilige Schriften gelegd of liever in hunne taal overgebragt hebben, rein te bewaren; *onvoldoende* is dan nu reeds de arbeid van dien man, die den rijkdom zijner kennis, de keurigheid van zijnen smaak, de fijnheid van zijnen takt, de ingenomenheid met zijnen arbeid, in zijne Bijbelvertaling naar aller meening zoo ondubbelzinnig heeft aan den dag gelegd, die alleen toegerust was met zoo vele edele gaven en krachten, als tot zulken arbeid van noode, meestal verdeeld zijn onder velen, zeer zeldzaam bij ééuen berusten, waardoor in zijn werk eene éénheid bestaat, bij geene mogelijkheid in het van velen zamengestelde werk te verwachten. *Onvoldoende* is dan nu reeds de arbeid van den man, wiens gemakkelijkheid in het opsporen en bepalen van den zin der oorspronkelijke schrijvers en sprekers, en vaardigheid in het overbrengen van dien zin in onze taal, waarvan hij de kracht en schoonheid heeft gehandhaafd, onnavolgbaar waren. *Onvoldoende* is dan naar des Heeren VAN HENGEL's oordeel de arbeid van den man, die gelijk hij ons in zijne talrijke Bijbelschriften verlegen laat, aan welke uit dezelve wij boven de andere de voorkeur zullen geven, zoo ook in zijne Bij-

belvertaling op reeds gevorderden leeftijd ondernomen en ten einde gebragt, ons en der nakomelingschap heeft afgedrukt het beeld zijner onvermoeide arbeidzaamheid, onmiskenbare geschiktheid, zeldzame gematigdheid, beminnelijke eerbiediging van heilig gevoel in zaken van de teederste natuur van Godsdienst, geloof en geweten. — Hoe is het mogelijk dat ook mannen die aan zijne voeten hebben gezeten, die hem, met ons hebben gekend, gehoord en bewonderd, ook in zijne Bijbelvertaling bewonderd, hoe is het mogelijk dat die zelfde mannen, nu reeds dien arbeid *onvoldoende*, en eene nieuwe Bijbelvertaling *wenschelijk* achten! of hadt gij reeds daarvan een voorgevoel voortreffelijke redenaar, toen gij den man, die u in zijne welmeenendheid met uwen onsterflijken roem, in uwe verzwakking meende te versterken en op te beuren, ten antwoord gaaft: *nog geen vijftig jaar later en ik ben vergeten!* Schande over onze christelijke gemeente, schande over onze Nederlandsche natie, voor zoo verre zij Bijbelkennis op prijs stelt en gaven waardeert, waardoor de gewijde Schriften aan het gemoed van onsterfelijken, geheiligd worden, schande op die gemeente op die natie, zoo dat woord: geen vijftig jaren later, of ik ben vergeten, wordt vervuld!

En die Bijbelvertaling is *onvoldoende* naar het oordeel van hem, die eene nieuwe overzetting *wenschelijk* acht, wenschelijk acht, nu slechts dertig jaren na die Bijbelvertaling verstreken zijn.

Van tijd tot tijd hebben wij eene nieuwe uitgave der Bijbelboeken in 't licht zien verschijnen, naar de Statenoverzetting, waarin geleerde en achtbare mannen die vertaling van taalfouten en andere kleine gebreken hebben gezuiverd en ongeschonden teruggegeven — de wakkere SPRENGER VAN EIJK heeft zich de moeite getroost, om, in de vertaling van VAN DER PALM de citaten te verbeteren, en geeft dat

stuk in 't Bijbelformaat des vertalers ten beste, om in die leemte te voorzien. (Zie Kerk. Cour., 13 Jan. 1855.) — De prachtuitgave der Bijbelboeken die zich hooggeleerde mannen, hebben voorgesteld, zal ook herhaling zijn van den Statenbijbel. — Wat doet gij achtbare mannen? — breekt uwen arbeid af — stelt uw voornemen uit, tot dat de voor Professor VAN HENGEL cum suis *wenschelijke* nieuwe Bijbelvertaling zal zijn verschenen, en het gebouw zal zijn opgetrokken, waarvan de Hoogleeraar de *grondslagen* heeft gelegd.

Maar laat ons bedaard zien

a. Wat door V. HENGEL en de zijnen *wenschelijk* geacht wordt.

b. Voor wie dat al wenschelijk is.

c. Waarom dat wenschelijk is.

a. Door Professor VAN HENGEL wordt het wenschelijk geacht eene nieuwe bijbelvertaling te bezitten, waarin de woorden *geliefd* en *bemind* niet langer als éénsluidend met elkanderen worden verwisseld, tot schade voor de christelijke liefde! — ook dat men niet de eene reis vertale *die te komen staat* — de andere reis, *die komen zal*, tot verwarring des geestes — maar liever de *toekomstige* of die *toekomstig is*, tot opheldering des verstands — gelijk ook die *na hem kwam*, moet verbeterd worden door *die na hem toekomstig was.* De genoemde gebreken zijn wel erg, maar oneindig erger en ondragelijk voor den man die de *eeuwigheid der straffen* heeft gehandhaafd, dat men in de Statenvertaling hetzelfde woord *helle* gebruikt, waar of *doodenrijk* en *onderwereld*, of *plaats der rampzaligheid* wordt te kennen gegeven, tot droevige verbijstering der Bijbellezers — en dit is geen bagatel, maar, verbeeld u, lieve lezer, op wel elf plaatsen der Staten-vertaling kleeft deze vlek! nu wij dan toch aan de *helle* zijn, zullen wij hier een ander voorbeeld geven, dat den Professor, te oordeelen uit stukjen,

over het wenschelijke enz., als buiten zich zelven gebragt heeft. — Men heeft namelijk in den Statenbijbel van den duivel, den vader der leugenen gezegd, „hij is in de waarheid niet staande gebleven," terwijl VAN HENGEL de overzetters van willekeur beschuldigende, met veelheid van woorden, kracht van taal en scherpte van betoog, zegt en als vergramd vraagt, waarom niet vertaald „hij staat in de waarheid niet". —

Er is nog veel meer dat de nieuwe Bijbelvertaling *wenschelijk* maakt. — Verbeeldt u dat onze overzetters de vrijheid gebruikt hebben om te zeggen — het geloof in zijnen (Jezus) naam, terwijl zij, naar den Hoogleeraar, geen het minste regt hadden, om van het letterlijke — het geloof van zijnen naam — af te wijken. — Zij hebben dus wederregtelijk gehandeld, het regt verkracht, en de schade daardoor aan onsterfelijke zielen berokkend, komt voor hunne rekening.

Maar welk eene schromelijke verwarring moet voor den geschiedvorscher ontstaan, uit de vrijheid die zich onze overzetters veroorloofd hebben, om te stellen *„in een dier dagen"* of *„in een van die dagen,"* en niet te schrijven *„in een der dagen*, dat is, *op zekeren tijd."*

En hier blijft het niet bij — er is meer dat den bejaarden Professor verontrust. Wanneer de vermaning van Paulus aan Titus wordt overgebragt, door onze tolken in den Statenbijbel, dan zetten zij een *„kettersch mensch,"* terwijl zij hadden moeten stellen *„een scheurziek mensch."* — Waarlijk in onze dagen van scheurziekte is deze aanmerking belangrijk en zou ons bijna bewegen, om de nieuwe Bijbelvertaling, inzonderheid die des Nieuwen Testaments, *wenschelijk* te achten.

Maar hooger rijst de nood, als gij u voorstelt dat VAN HENGEL ons doet bemerken, hoe men de belofte van den

Zaligmaker Openb. III: 20, aan zijnen vriend gedaan, *„Ik zal met hem maaltijd houden,"* heeft durven overbrengen, in *„Ik zal met hem avondmaal houden."*

Nu kan immers elk die leest denken, dat Jezus van het door hem ingestelde *avondmaal* spreekt, terwijl hij sprak, om gemeenzaam verkeer uit te drukken, van zijne deelneming aan eenen *gewonen maaltijd* zijns vriends — en hoe zouden bij zulke verwarring van zaken de rust en troost — de blijdschap en hoop des Christens schade lijden — waarlijk wij mogen ons wel wachten, willen wij ons deze opmerking ten nutte maken, in het dagelijkseh leven, dat wij nimmermeer van ons *avondmaal* spreken, als wij bedoelen, hetgeen wij 's avonds voor wij ons ter ruste begeven gebruiken, en moeten onthouden dat de Oosterling, die zijn beste maal 's avonds deed, als hij van avondmaal sprak, wel degelijk zijnen gewonen dagelijkschen maaltijd kan bedoeld hebben.

Bedenkelijk voor de stichting is het ook, naar de meening van den Professor, als onze overzetters *veroordeelen* voor *oordeelen* zetten, op de ééne aangewezene plaats, en op de andere *verdoemenis* voor *oordeel.* Maar er is meer, zij verwarren, die overzetters in den Statenbijbel de spreekwijzen *eeuwig leven* en *het eeuwig leven* met elkanderen, en wie kan berekenen tot welke grove dwalingen deze verwarring al aanleiding kan geven in geloof en leven! Evenwel wil de Heer VAN HENGEL hen daarover niet hard vallen, omdat zij, zegt hij, niet beter wisten, en ter goeder trouw dwaalden. — Dieper gaan wij aan de hand des hoogleeraars het veld in van dwalingen, waarin onze mannen van den Statenbijbel vervallen zijn.

Zoo hebben zij durven vertalen, dat Jezus onze zonden gedragen heeft, terwijl zij hadden moeten overzetten, dat Jezus onze zonden opgedragen heeft, hoe weinig dit laatste

ter bevatting ook valle onder het bereik van ongeletterde menschen, — zoo hebben zij ons een gebrekkig denkbeeld van de zaak gegeven, als zij vertalen, zij bragten Hem (Jezus) in hunnen raad, en niet: zij bragten Hem boven in hunnen raad: iemand zou tot schade zijner christelijke vorming kunnen meenen dat de raadzaal beneden, niet boven geweest is. Al verder wordt het den Statenbijbel als eene groote fout verweten, dat Rom. I: 23 vertaald is: „in de gelijkenis eens beelds, van een verderfelijk mensch, en van vogels," terwijl er had moeten vertaald zijn: „in eene gelijkenis van een beeld eens verderfelijken menschen, en van vogels."

Let op lezer — niet *de* maar *eene!*

Dan worden wij gewaarschuwd door den Hoogleeraar tegen eene jammerlijke misplaatsing van woorden, waardoor eene groote mistifikatie zou kunnen ontstaan. De Statenbijbel laat Paulus zeggen of schrijven aan die van Korinthe, „ik zal mogelijk bij u blijven, of ook overwinteren," terwijl er had moeten staan, „bij u zal ik mogelijk blijven vertoeven en overwinteren," d. i. „in uwe stad en niet elders."

Ziet zulke gebreken en afwijkingen van den regten weg mag men wel opmerken — tegen dezelve mag men wel nadrukkelijk gewaarschuwd worden — wij zijn VAN HENGEL deswegens dank schuldig.

Ten bewijze van de groote *wenschelijkheid* eener nieuwe Bijbelvertaling, bijzonder van het Nieuwe Testament, en om de ongeloovigen van het *wenschelijke* daarvan te overtuigen, voert de Professor verder aan, dat het van algemeene toestemming is, dat Jezus nooit gezegd heeft, of heeft willen zeggen, „leert van mij, *dat* ik zachtmoedig ben" maar „leert van mij, *omdat* ik zachtmoedig ben," niet *dat* maar *omdat.* Ziet, zulk eene opmerking is zeer dienstig, om de leerzaamheid bij Jezus onder de menschen te bevorderen,

en is een krachtig middel te gelijk om op de aankweeking bij menschen, van zachtmoedigheid te werken, vooral ook, om die zachtmoedigheid bij leeraars te verhoogen. — Eene treffende teregtwijzing ontvangen wij, als VAN HENGEL ons vermaant, om toch niet te lezen Rom. I: 13 „opdat ik ook onder u eenige vrucht zoude hebben, gelijk als ook onder de andere Heidenen," maar „opdat ik eenige vrucht hebbe en onder u, even als onder de overige volken." — Hoe is het mogelijk dat onze overzetters zoo stomp zijn geweest, en dit niet gevoeld hebben! — hoe hebben zij zoo ligtvaardig met der menschen eeuwige belangen kunnen omspringen! — ja, bij zulke waarneming wordt de nieuwe Bijbelvertaling langer zoo meer *wenschelijk!* Maar er is meer, 1 Kor. XV: 20 is overgezet, „is de eersteling geworden," terwijl er alleen had behooren te staan „eersteling" en in het 31ste vers, waar Paulus zegt, „Ik sterf alle dagen, 't welk ik betuig bij *uwen* roem, dien ik heb in Christus Jezus, onzen Heer," onze overzetters hebben kunnen goedvinden om te zetten „bij *onzen* roem."

Hoe kan men toch bij zulke gebreken die Staten-vertaling nog een *meesterstuk* noemen??!!

Het is volstrekt onverstaanbare taal, zegt de Hoogleeraar, welke zij daar Paulus laten spreken! — O die nieuwe Bijbelvertaling!

En nu lieve lezer, schrik niet, nu komen pas de voornaamste grieven tegen den Statenbijbel, maar VAN HENGEL zal met zachtheid oordeelen over die mannen.

Ja, dat is goed, ook daarom, dat zij zich niet meer verantwoorden kunnen, en de Hoogleeraar zeker indachtig zal zijn het woord „de mortuis nil nisi bene."

Het wordt met geen kwaad oogmerk aangevoerd, vooral niet, om de nagedachtenis dier mannen te bevlekken of te onteeren, neen, het doel der aanvoering van de *sprekende*

ja *schreeuwende* bewijzen der *onvoldoendheid* van den Statenbijbel, waarin zelfs de latere vertalers geen herstel hebben weten aan te brengen, dat doel is eenvoudig, om u het *wenschelijke* eener nieuwe Bijbelvertaling te doen erkennen en gevoelen.

Het doel is edel, en de Heer VAN HENGEL heeft zich steeds voorgehouden *prodesse conamur.* Welaan dan, Matth. VII: 21 hebben onze overzetters, die niet op de hoogte van onzen tijd waren, *die daar doet*, gezet, terwijl zij, op onze hoogte staande, zouden vertaald hebben *die doet.* Dat woordje *daar* kon op *koningrijk* der hemelen gebragt of toegepast worden, en indien iemand dit deed, dan was het met zijne reiniging en heiliging gedaan! Maar gaan wij verder, dan zien wij onze Bijbelvertalers ten toon gesteld in hunne roekeloosheid, vermetelheid en indringerigheid, waarvoor de Hoogleeraar zich wel wachten zal, verbeeldt u dat er in de Staten-vertaling wordt tusschen twee haakjes gezet, het woord *eerst*, Hand. II: 15, waar Petrus zegt, ter afwering van den smet der dronkenschap waarvan zij zouden bevangen zijn, „het is (eerst) de derde ure van den dag" — terwijl de Hoogleeraar die invulling (eerst) hoogelijk afkeurt, dien ballast wegwerpt, en in zijne wenschelijke en door hem gewenschte nieuwe Bijbelvertaling kort weg schrijven zal „het is de derde ure van den dag," zonder *eerst.* Foei, waartoe dat? Ook hebben zich de Statenbijbel-vertalers vrijheden veroorloofd, die hoogst berispelijk zijn, als wanneer zij tot beter verstand van de lezers, woorden tusschen twee haakjes plaatsten, die naar het oordeel van VAN HENGEL op het dwaalspoor brengen — b. v. Hebr. XI: 7 schrijven zij door welke (ark) hij de wereld heeft veroordeeld, terwijl de veroordeeling niet door de *ark* maar door de *toebereiding der ark* kan geschied zijn; ook Rom. XVI: 17 staat „die gij (van ons) geleerd hebt," dat is geheel mis,

omdat, zegt professor, de Romeinen nog niets van Paulus geleerd hadden, vóór dat hij hun dezen brief geschreven had. — Waarlijk de wegneming van zulke schroomelijke vrijheden, als de oude overzetters zich door zulke inlasschingen veroorloofd hebben, is alleen meer dan genoegzaam, om de nieuwe Bijbelvertaling *wenschelijk* te maken — het is als of de hoogleeraar den Statenbijbel in heiligen ijver toevoegt: die aangeboden diensten zijn ons niet aangenaam, gij meent het woord daardoor, door uwe inlasschingen te verhelderen, maar gij verduistert daardoor de rede, en dit zullen wij vermijden.

Nog een paar belangrijke voorbeelden van de overtolligheid der inlassching — Matth. XXVII schrijven zij van Judas, verworgde (hem of zich zelven) en Joh. II: 20 zeggen zij, zes en veertig jaren is (over) dezen tempel gebouwd — wat hoeft dat? waartoe die wijsneuzigheid der vertalers — wij begrijpen dat zeer goed dat Judas *zich zelven* en niet een ander heeft verworgd — wij verstaan dat best dat er zoo lang over den tempel is gebouwd! — „geeft ons niet minder, maar ook niet meer dan er in 't oorspronkelijke staat!" — „'t is om knorrig te worden."

Maar hier blijft het niet bij, lieve lezer! Gij zult tot uwe droefheid en ergernis vernemen, dat onze vertalers van Anno 1618, Jezus in de ernstigste ure zijns levens hebben durven laten zeggen tot zijne geliefde leerlingen, „Waakt en bidt, opdat gij niet in verzoeking komt", terwijl de Hoogleeraar ons verzekert dat Jezus gezegd heeft, „waakt en bidt dat gij niet in verzoeking komt" — niet *opdat*, maar *dat*. — Ziet gij, zegt VAN HENGEL, dat maakt een groot onderscheid, dat is bij lange na niet hetzelfde, dat scheelt veel! Wij zullen ze wel krijgen, die Staten-overzetters, met hunne *opdatten* voor *datten*. Daar hebben ze me nu 1 Kor. XIII: 12, 13 *nu* vertaald en waarom niet

nog? daar zetten zij uit *de* werken, dat *de* leidt op den dwaalweg, waarom niet kort weg, *uit werken* — dat is eene ongeoorloofde willekeur van onze oude overzetters — zij moesten zich schamen.

En wat zal ik nog gewagen van die gebrekkige afdeeling van hoofdstukken en versen, zegt de Hoogleeraar, waarop nu en dan wel wordt opmerkzaam gemaakt in de randteekeningen, maar ook dikwijls *niet* — neen dan zullen wij het anders maken met die afdeelingen — het zal alles doorloopen zoo als 't behoort, en dan die kantteekeningen? onder ons Hervormden bedient zich verre weg de minderheid van randteekeningen, terwijl wij het wenschelijk achten dat verre weg de meerderheid eich van onze nieuwe vertaling zal bedienen.

Zoo heb ik u, waarde lezer, in eenige proeven, ontleend aan des Professors betoog, doen zien en gevoelen, wat door VAN HENGEL en de zijnen *wenschelijk* geacht wordt — eene nieuwe Bijbelvertaling, gezuiverd van alle die vlekken en gebreken die afzigtelijk kleven op onze Staten-overzetting — eene vertaling, vrij van misplaatsing, zonder parenthesen, zonder tusschenvoegsels, inlasschingen — de woorden geschikt, zoo als 't behoort — de verzen en hoofdstukken ingedeeld naar eisch, en alles zoo aangelegd, dat weldra elk, die vergelijken wil, en omtrent zijne Bijbelsche opvoeding niet onverschillig is, de oude vertaling zal achter de bank schuiven, en zich van de nieuwe, wenschelijke HENGELIAANSCHE zal bedienen.

b. Hebben wij onzen lezers doen zien, wat er, volgens des Heeren VAN HENGEL's proeven, wenschelijk is, eene nieuwe Bijbelvertaling, die de aangevoerde ongelijkvormigheden niet zal hebben, laat ons nu nagaan, voor wie dat wenschelijk zij. Voor het groote publiek niet. — Wij hebben uit de onderscheidene kringen en klassen der maat-

schappij nog nooit iemand den wensch hooren slaken naar eene nieuwe verbeterde vertaling des Bijbels, of ook van het Nieuwe Testament. Wanneer wij ook de verspreiding des Bijbels bevorderen, op het gebruik des Bijbels aandrongen, bij welk soort van menschen, is ons nooit iemand voorgekomen, die sprak, „ja maar ik zou wel eene andere vertaling willen hebben" — de fouten in onze Staten-vertaling, waarvan onze Professor zoo hoog opgeeft, die hij zoo breed uitmeet, zouden van de duizend Bijbellezers, die dan de nieuwe vertaling met de Staten-overzetting konden vergelijken, naauwelijks éénen opvallen, maar daarenboven hoe speelt gij Heer Professor dien bij de meeste Bijbellezende familiën in hunne huisgezinnen hoogvereerden Bijbel, hun uit de handen, om daarvoor in de plaats te stellen uwe vertaling? dien hoogvereerden Bijbel, waarin ouders en voorouders lazen, waarin belangrijke aanteekeningen van doop en sterfdag van echtgenooten, ouders en kinderen zijn aangebragt, van welke vertaling men zijne meest geachte leermeesters met de hoogste achting heeft hooren spreken. Hoe zal men iemand zoo gunstig vooringenomen voor zijnen ouden Bijbel, ligt bewegen, om dien achter de bank te schuiven, en de *kosten te doen*, om zich eene nieuwe vertaling aan te schaffen.

Dat doorloopen alleen van den tekst, zouder de afdeeling in versen, die bestaat, te behouden, zal reeds menigen kleine die in Jezus gelooft, ergeren.

Gaan wij in bijzonderheden!

Meent gij Professor, dat de hoofden van huisgezinnen in den stand der landlieden en landbouwers hunnen geëerden Statenbijbel voor uw nieuw boek zullen verruilen? dan zoudt gij die menschen niet moeten kennen. — Meent gij dat de deftige middelstand in de maatschappij, de kern dier maatschappij, den zoo lang gebruikten Statenbijbel zal

afgeven, om er uwe vertaling voor in de plaats te nemen, dan zoudt gij in het godsdienstige, in het heiliggeachte, en dus in het Bijbelgebruik niets moeten weten van hetgeen gij missehien vooroordeel, blind vooroordeel noemt, maar waarvoor ik eenen anderen naam heb, dien van achtenswaardige gehechtheid aan dat geen, waarbij men zich steeds wel heeft bevonden. Meent gij dat in de hoogere kringen der maatschappij uw arbeid opgang zal maken? Gij zoudt dan de aristokratie niet als uiterst conservatief niet alleen in het politieke maar ook in het godsdienstige moeten kennen — ik durf beweren, dat nog na vijftig jaren in de meeste huisgezinnen onze Statenbijbel in dezelfde achting zal deelen, die denzelven nu toegebragt wordt, en dat vele bezitters en bruikers van dien Statenbijbel zelfs van uwe wenschelijke vertaling geene kennis zullen nemen — de vertaling van VAN DER PALM is in veler handen. Men verwachtte wat uitmuntends van dien man! men is niet te leur gesteld, in de vertaling is de Staten-overzetting geëerbiedigd. — De aanteekeningen hebben aan de verwachting beantwoord — en toch is het dagelijksch gebruik bij huisselijk Bijbellezen eene zeldzaamheid.

Hoe, zal men nu eene derde of vierde herziene vertaling zich aanschaffen — zullen dit vele menschen doen, in dezen tijd? in dezen tijd van zorg en kommer in het stoffelijke, van zorg en bekommernis in het geestelijke. Die het gelooven kan, die mag, maar wij nemen de vrijmoedigheid daaraan te twijfelen.

Maar indien het dan nu gebleken is, Heer Professor, dat het moeijelijk, zoo niet zedelijk onmogelijk is, den ouden Statenbijbel in de huisgezinnen der Geloovigen te verdringen, en uwe nieuwe vertaling in de plaats te stellen, iets waarvan de Synode van dien tijd, toen VAN DER PALM met zijne vertaling optrad, zich overtuigd hield, voor

wie is dan toch, bid ik u, uwe nieuwe vertaling wenschelijk? voor u en een aantal geleerden, die met u en onder u zullen vertalen? Maar gijl. kent de gebreken van onze oude overzetting en gij weet die te verbeteren — dus voor uw gebruik van den Bijbel hebt gijl. geene nieuwe vertaling van noode. Gij leest die Schriften in de oorspronkelijke talen en hebt dus geen last van de gebreken eener vertaling.

De predikanten, met de grondtalen bekend, en lezende wat er over den zin der Bijbelboeken door u en anderen, door binnen- of buitenlandsche geleerden gegeven wordt, hebben er ook geene behoefte aan, kunnen ze naauwelijks voor *wenschelijk* houden. Integendeel, wanneer uwe nieuwe wenschelijke vertaling het licht zal zien, dan zal, zoo gij hebt doen zien, veel van het zoogenaamde verklarende deel der leerrede, wegvallen.

Deze en die, die het aan middelen niet ontbreekt, moge uwe vertaling zich aanschaffen — deze en die, het inteekenen niet durvende nalaten, moge zich verbinden, om uw werk te koopen, maar ingevoerd krijgt gij hem niet in de huisgezinnen — verstooten zult gij den Statenbijbel niet — een geleerde, een geletterde, een liefhebber des onderzoeks moge uwe vertaling nemen en naslaan, maar van het wenschelijke eener nieuwe vertaling, en dus van het wenschelijke uwer vertaling, blijft verreweg de grootste menigte vreemd en vervreemd.

Gij geeft voor, dat uwe bedoeling niet medebrengt, om uwe vertaling de plaats in 't openbaar te doen innemen, welke tot op dezen dag de Statenbijbel beslaat, maar indien de vertaling op zich zelve zoo wenschelijk is, als gij wilt, dan zoudt gij die invoering ook moeten wenschen, om consequent te zijn — zoo veel te meer werden het licht en de troost die dezelve zal aanvoeren naar uwe meening,

gebragt tot het verstand en gemoed der Christenen — maar zoo dit uwe bedoeling niet is, waartoe dan de Synode in deze zaak zoo betrokken? het vertalen van den Bijbel staat elk vrij! zoo goed als de vertaling van elk ander boek, met inachtneming der wetten op orde en zedelijkheid in de maatschappij, die bij eene Bijbelvertaling wel allerminst te pas komen — waartoe dan die kennisneming der Synode, en die behandeling dezer zaak voor Synode en Synodale Commissie, als of men van daar de wettiging of vaststelling der nieuwe vertaling verwachtte — hiervoor is geene eene goede reden te geven, en de Synode zal zich wel wachten, om ter zake van zoo weinig verschil de gemoederen der Christenen te verontrusten, en de noodlottige scheuring in het godsdienstige te verergeren — wij hebben nu althans nog éénen Bijbel, maar dan zou bij velen niet alleen van oude en nieuwe belijdenis, ook van ouden en nieuwen Bijbel, de rede zijn — is het dan, zoo als wij hebben aangetoond, voor het Bijbellezend publiek niet wenschelijk, dat de Statenbijbel worde verdrongen, wat is er dan voor de wenschelijkheid nog te zeggen van de nieuwe vertaling.

De roem des hoogleeraars, en die met hem aan deze taak zullen arbeiden. Men zal de geleerdheid, diepzinnigheid, het oordeel en den goeden smaak dier Heeren roemen en hooren roemen — de openbare schriften waarin nieuwe boeken beoordeeld worden, zullen er van gewagen met hoogen lof, en die lof is zoet en begeerlijk. Maar eilieve, meent gij dat er op dien arbeid niet zal worden afgedongen? meent gij dat niet deze of die zal zeggen — ik voor mij geef hier of daar aan de overzetting des Statenbijbels de voorkeur boven de uwe — zou het niet mogelijk zijn, dat iemand opstond, die een tractaatje schreef en uitgaf „over het wenschelijke, dat de nieuwe Bijbelvertaling zich meer aan den Statenbijbel gehouden had," zulke aanmerkingen

zouden niet aangenaam zijn, maar zij zijn mogelijk, ja waarschijnelijk, en wij zeggen het den Heer HOLWERDA na — „het staat te vreezen, dat de nieuwe vertaling in menig opzigt minder goed dan de tegenwoordige zijn zal." Zoo zoudt gij Hooggeleerde Heer en Heeren weinig voor uwen roem gezorgd hebben, al ware het niet dat gij u aan onhandigheid, maar alleen aan ontijdigheid en onnoodigheid of overtolligheid hadt schuldig gemaakt.

Het staat te vreezen Heer Professor dat gij u eene illusie maakt, als gij schrijft, „laat onder ons de Christenheid eene nieuwe Nederduitsche Bijbelvertaling verkrijgen, welke althans de huisselijke godsdienstoefening vruchtbaarder maken zal, zoo lang zij voor de openbare godsdienstoefening nog niet gebruikelijk zal zijn." Laat nu ook ons vaderland andere gewesten daarmede voorgaan, en er zoo al weder eene proeve van geven, hoe onverdiend de minachting zij, met welke vreemdelingen dikwijls op ons de oogen vestigen. Gij maakt u eene illusie van *nut* en *eer*, door uwe nieuwe Bijbelvertaling *in te oogsten.*

En dan die arbeid door *zoo velen* aan te vatten en te volbrengen, door mannen van elkanderen verschillende door aanleg, leeftijd, denkwijze, inzigten, leerbegrip, opvatting van het geen al of niet behoort vermeden te worden! hoe zal men bij mogelijkheid die eenheid en gelijkmatigheid in hetzelve verkrijgen die hoogst noodig zijn in zulken arbeid als eene nieuwe Bijbelvertaling is — daar zijn Commissie's onder welke het werk verdeeld zal worden — bij elke van die is een vertaler, twee bijzitters, of voorlichters of helpers — door briefwisseling of bij mondelinge overlegging zal men verschil van meening trachten te vereffenen. Vervolgens komen de revisoren, om aan het werk de laatste hand te leggen en eindelijk de mannen die de redactie van taal en spelling op zich hebben genomen. Zou het niet

aan het wonderbare grenzen, bij zoo uiteenloopende rigting in oordeel- en uitlegkunde, bij zoo verschillende mate van moed om zich onafhankelijk te bewijzen van aangenomene denkwijze en gevoelen bij zoo ongelijke waardschatting van leerstukken der Heilige Schrift, en van het gezag der daarin voorkomende Heilige schrijvers. — Zou het niet aan het wonderbare grenzen van zulk eene zamengestelde vereeniging eenen arbeid te verwachten, waarin die éénheid en gelijkmatigheid heerschen als ware het werk uit ééne en de zelfde hand voortgekomen? en dit behoort toch aldus te zijn, zal het werk niet het voorkomen hebben, van te zijn een bedelaarsdeken of lappedeken die niet alleen allerleië kleuren heeft, maar daarbij uit stoffen van allerleië gehalte is te zamengesteld.

Leiden zal tegen Groningen en Groningen tegen Leiden waken, die van beide onafhankelijk denken zullen op beide het oog houden en wederkeerig door de anderen worden bewaakt. — Zoo er al iemand lust hadde om tot vervalsching van den Bijbel de hand te bieden zullen de nu vastgestelde regels als zoo vele grondslagen waarop het gebouw wordt gevestigd dit wel verhinderen. — Door die regels zijn allen gebonden en verbonden, en heeft alzoo aan dezelve elk zijne individualiteit of zijne individuële meening opgeofferd — de uitlegging en toepassing van elken regel of grondslag, de te vormen harmonie tusschen de vastgestelde grondslagen zijn even zeer als al het andere van bijzondere meeningen, van bijzonder gevoelen, van bijzonder inzigt, van bijzondere rigting afhankelijk.

En waarlijk indien door het stellen van eenige algemeene grondslagen overeenstemming, eenparigheid, ja éénheid van wil en gevoelen ware daar te stellen, het zou zoo veel moeite niet inhebben in vele vergaderingen en bijeenkomsten de orde te handhaven en de werkzaamheden en overleggingen

te doen uitloopen tot het doel waartoe zij vereenigd zijn. Het grenst aan het zedelijk onmogelijke dat eene nieuwe Bijbelvertaling van zoo velen zamengesteld worde, zoo, dat elk daarin zijne meening nederlegge en de meening van één die van allen zij en van allen die van elk in 't bijzonder. Er moet strijd ontstaan, of er moet opgeofferd worden, of er moet transactie plaats hebben, waarbij de een schikt voor den andere, om wederkeerig diens inschikkelijkheid jegens zich te genieten, maar wat beduidt dan de zaamverbonden arbeid van velen voor de volkomenheid van het opgevatte werk?

Van hengel geeft ons zelf het bewijs in handen van de groote moeijelijkheid om eenstemmigheid en gelijkmatigheid in de vertaling te verkrijgen, als hij zegt pag. 58 van zijn stukjen *over het wenschelijke eener nieuwe Bijbelvertaling*, bij gelegenheid dat hij nog eene grove fout van den Statenbijbel aanhaalt, — „de Staten-overzetters hebben twee verschillende Grieksche woorden zeer dikwijls (niet altijd) vertaald door hetzelfde Nederduitsche *openbaren*, terwijl zij ééns *ontdekken* hadden moeten zetten," — hier zou men dus op de door den Professor gelegde grondslagen bouwende, van den Statenbijbel moeten afwijken, maar o wee! „Ik begrijp niet hoe visscring, de man waarop van hengel rekent, die den Hoogleeraar zoo heeft voorgearbeid, en der nieuwe vertaling als den weg gebaand heeft, ik begrijp niet hoe visscring van zich heeft kunnen verkrijgen, om den Statenbijbel te volgen;" ziet zulke gevallen zullen menigvuldig voorkomen, en men zal in de wachtkamer op zijne hoede moeten zijn — de een tegen onbegrijpelijke zaken van den andere.

c. Waarom nu is eene nieuwe Bijbelvertaling wenschelijk?

Om iets meer volkomens te verkrijgen? maar de uitkomst zal het bewijzen dat men of te veel, of te weinig gedaan zal

hebben, en den invloed der Synode te vergeefsch zal hebben ingeroepen, om de voorgestelde vertaling die plaats te doen bereiken, die men nu voorgeeft, vooreerst niet te beoogen, te bedoelen.

Men zal te veel doen, als men de voor de vertalers blijkbaar onechte plaatsen uitmonstert, en die door eene andere, echte lezing naar hunne meening, doet vervangen, en men zal te weinig doen, als men geheele *pericopae*, wier onechtheid ontwijfelbaar is behoudt en alleen als zoodanig kenmerkt. Men zal van den Statenbijbel afwijken dáár waar eene andere vertaling naar het oordeel der vertalers geëischt wordt zoo als, geloof van zijnen naam, in plaats van geloof in zijnen naam, en men zal de Statenvertaling overnemen, daar waar de Hoogleeraar volkomen zeker is dat dezelve tot verwarring aanleiding moet geven. B. v. zegt Professor VAN HENGEL Joh. XXI: 15 Hebt gij mij liever dan *deze?* doet denken aan de discipelen, terwijl er moet gedacht worden aan het *visschersbedrijf* van Petrus, en vertaald worden dan *dit.* Van deze uitlegging is hij zoo zeker overtuigd, als van een eenige door hem voortgebragt — zijn grijze vriend BROES heeft er al voor veel jaren zoo over gedacht.

Zijn onvergetelijke vriend VAN LENNEP heeft den Professor kort voor zijnen dood hulde der erkentenis gedaan, en wij kunnen er bijvoegen dat ook VAN DER PALM in zijne aanteekeningen op deze plaats dezelfde verbetering aanduidt, en niettegenstaande alle vertalers eenstemmig op dit punt dachten, moet toch de erkende min juiste overbrenging behouden blijven. Pleit dit niet tegen de gelegde grondslagen, die zoo binden, dat men tegen licht en beter weten aan het minder goede boven het betere stelt? is het hier niet van toepassing — „video meliora proboque, deteriora sequor" „om de huisselijke Bijbellezing meer vruchtbaar te doen worden," maar het is voor elk een zonneklaar, dat in den

huisselijken kring doorgaans, en bij die klassen en standen van menschen, die de groote meerderheid uitmaken, de Statenbijbel niet zal verlegd worden voor eene nieuwe vertaling — velen zullen er zelfs niet over denken, of zich voorstellen dat de vertaling met gezag der Synode bekleed is, en bij velen van hen die daar nog bij bepaald worden, zal dat gezag niets ter aanbeveling bijdragen, omdat men gezien heeft wat van de handhaving der Hervormde leer door de Synode te wachten is, uit het beginsel door haar aangenomen bij de uitwijzing van het kerkelijk regtsgeding, ter gelegenheid van de aanklagte tegen de leer van predikanten, gevoerd. En aan dat beginsel hebben zich een groot aantal predikanten en lidmaten der Hervormde kerk geërgerd! hoe zal men dan van autoriteit dier Synode kracht tot ingang ontleenen voor de nieuwe Bijbelvertaling? maar ook al gaven wij toe, dat de nieuwe vertaling ingang zal vinden in de huisgezinnen der Christenen dan nog spreken wij vrijmoedig tegen, dat die nieuwe vertaling de huisselijke Bijbellezing meer vruchtbaar zou maken — de veranderingen, die te wachten zijn in het Nieuwe Testament, betreffen, volgens de eigen verklaring des Professors, slechts kleinigheden, meer of min geschikte woorden om de zaak uit te drukken maar waarvan de min geschikte woorden toch ook de bedoelde zaak te kennen geven — meer of min onjuist geconstruëerde volzinnen, verbeterd te stellen, maar waarvan de minst juist gevoegde volzin toch tot geene grove dwaling kan leiden. — Tusschenzetsels, inlasschingen als ballast uit te werpen, maar waarvan het behoud geene de minste schade zal kunnen aanbrengen, ook niet voor de stichting.

„Om betere afdeeling en afscheiding van hoofdstukken „en versen te hebben en tot de kennis en het verstand „der boeken beter te worden ingeleid," maar wat dan daarin verkeerds in den Statenbijbel uit te monsteren zou

zijn, is zoo goed, zoo duidelijk, zoo kiesch door VAN DER PALM gewezen en verbeterd, dat elke nadere aanwijzing hiervan minstens overbodig moet geacht worden, en zijne inhoudsopgave en ophelderende aanteekeningen altijd den hoogsten lof van alle bevoegden hebben weggedragen.

De nieuwe vertaling van Professor VAN HENGEL met de zijnen, bekrachtigd door de Synode, is een werk, of zal een gewrocht worden van *louter weelde*, dat men even goed zal kunnen missen als hebben, t. w. voor de kennis, het geloof en de heiligheid des levens der Christenen; — het zal zijne aangename zijde hebben voor allen die verlangen te weten, hoe het gezelschap vertalers het met *dit* woord of *dat* woord, met *dien* zin of *dezen* zin maken zal. Voor alle liefhebbers van nasporingen in dezen, zal het eene leerzame uitspanning zijn, te vergelijken den ouden Statenbijbel met de nieuwe vertaling, maar voor de komst van het Godsrijk onder ons, voor den opbouw van het ligchaam van Christus, d. i. zijne gemeente, voor geloof, hoop en liefde, voor licht, liefde en leven, zal de nieuwe vertaling overtollig zijn.

Van ons standpunt zouden wij liever gezien hebben, dat de Professor met of zonder zijne nu benoemde assistenten en zonder dat de Synode daarin betrokken was, ons en het Bijbellezend en Bijbelminnend publiek gegeven had tot proeve van nieuwe Bijbelvertaling, eene nieuwe vertaling van het Nieuwe Testament, waaruit alles was weggelaten, wat, naar hunne algemeene meening onecht is, waarin alles was bijgevoegd, wat tot goed verstand van den echten tekst kan dienen en alles was verbeterd wat de Statenbijbel aan woordvoeging, taal, stijl, spelling enz. gebrekkigs heeft, — eene vertaling, die door het licht van kritiek en exegese bestraald, tot beter verstand en hoogere waardering van den tekst zou kunnen dienen en leiden. Zulk een

werk zou zich zelf aanbevelen; want *goede wijn behoeft geen krans*, en dat wij wat goeds, wat voortreffelijks zouden verkrijgen, behoeft niet verzekerd te worden, als men de galerij der mannen overziet, die hunne gaven en krachten willen te koste leggen aan de nu ontworpene wenschelijke Bijbelvertaling.

Ik wil met een enkeld voorbeeld het gestelde ophelderen — de zoogenaamde bergrede van Jezus hebben wij door Mattheüs en Lukas, maar volgens Mattheüs heeft Jezus gezegd, zalig zijn de armen *van geeste;* volgens Lukas, zalig de armen; naar Mattheüs, zalig die hongeren en dorsten naar *de geregtigheid;* naar Lukas, zalig zijn die hongeren en dorsten. Jezus nu heeft of zoo gesproken als Mattheüs mededeelt, of zoo, als Lukas schrijft. — Men moet eene keuze doen — en dan kies ik de lezing van Lukas, en wel om deze redenen — *vooreerst* wij hebben hier *paradoxen* en zalig zijn de armen, was en is eene *ware paradox*, maar *arme van geest* dat men dan door *nederig* wil verklaren neemt al het *paradoxe* weg.

Zalig die hongeren en dorsten, eene ware paradox — maar voeg er *naar de geregtigheid* of *naar deugd* bij, dan verliest de uitdrukking al het verrassende, al het verhevene, al het lichtende en Goddelijke dat men in de oogenblikken waarin Jezus verkeerde en voor de hoorders die hem omringden van hem kon verwachten; — *ten anderen* het is in de kritiek een algemeene regel dat van twee lezingen, de moeijelijkste de voorkeur heeft boven de meer gemakkelijke, om deze eenvoudige reden, dat het meer waarschijnlijk is, dat eene moeijelijke lezing in eene meer gemakkelijke veranderd is, dan wel omgekeerd, en dat nu voor den oppervlakkige de lezing *armen van geest* veel gemakkelijker te begrijpen is, dan *zalig armen*, laat zich gevoelen, zoo ook met hongeren en dorsten, en hongeren en dorsten naar

geregtigheid; — de moeijelijke lezing is de ware — de gemakkelijke, de vervalschte. Vs. 22 van Matth. V, is vertaald, zoo wie *te onregt* zich vertoornt tegen zijnen broeder — *te onregt*, drukt hier de bedoeling des Heeren niet juist en zuiver uit — er moet vertaald worden, wie zich vertoornt tegen zijnen broeder *zonder moedwil*, of *ijdelijk*, zonder dat er iets moedwilligs, misdadigs opvolgt, zoo staat het tegenover het voorgaande — *gij zult niet doodslaan* — zoo ook vs. 28 die heeft reeds overspel met haar *in zijn hart* bedreven — dat in zijn hart, neemt al het stoute en verhevene, al het paradoxe van de sententie weg, en moet als onecht uitgemonsterd worden.

Op zulke leest geschoeid zou eene nieuwe kritisch exegetisch bewerkte vertaling van het Nieuwe Testament belangrijke diensten aan de wetenschap en aan de letterkundige beoefening der Bijbelschriften kunnen doen, maar eene nieuwe vertaling zoo als nu ontworpen is te willen geven om te zorgen voor de regelmatigheid in geloof en wandel, dat is, zich eene illusie maken, dat is ijdelheid en kwellinge des geestes.

Wij hebben ons niet kunnen weêrhouden, om aan het einde van deze bladen te stellen, wat wij meer wenschelijk achten, dan de nieuwe geprojecteerde Bijbelvertaling van Prof. VAN HENGEL c. s.

Er zijn, o zoo veel zaken *meer*, *veel meer* wenschelijk — wij zullen zulke zaken niet noemen, die de Professor even wenschelijk vindt als wij, maar waaraan Zijn H. G. even weinig ken toebrengen tot derzelver daarstelling of verwezenlijking als wij — neen, wij willen zulke zaken noemen, waaraan de Professor met veel vrucht zou kunnen arbeiden, en die hij even wenschelijk acht als wij.

Indien het waar is, dat de Hervormde leer, zoo als dezelve vroeger vastgesteld, verstaan en begrepen werd, nu

heeft opgehouden verbindende kracht te hebben, waarom geeft dit de hooge kerkvergadering niet ondubbelzinnig te kennen? Waarom vervult die eene dubbele rol, van schutsvrouw der Hervormde leer, en tegelijk van bescherm-engel van leeraren, die er voor uit komen — *de leer der verzoening en voldoening naar den geest van onze Hervormde kerk, is godslasterlijk.* Wanneer de Synode openlijk te kennen gaf dat de predikanten niet langer aan eenig leerbegrip, ook niet het Hervormd verbonden waren, maar alleen aan den Bijbel en het Evangelie, dan kwam geene oppering van bezwaar tegen predikanten te pas, die heeten de Hervormde leer te prediken en haar toch op kardinale punten verloochenen; dan waren alle die kerkelijke proceduren van derzelver grondslag beroofd, en men ergerde zich niet langer aan schaamtelooze uitvlugten of bedekselen der schande, die elk man met open vizier, verafschuwt.

Wanneer Prof. VAN HENGEL met de geleerde en achtbare mannen die hem nu ter zijde staan, dit als wenschelijk aan de hooge kerkvergadering opdroeg en daarop aandrong, dan zou men een staat van zaken zien geboren worden, waarin kordaatheid meer werd geacht dan dubbelzinnigheid, openhartigheid hooger was aangeschreven dan bedektheid, en de gulden regel werd in beoefening gebragt „door het bedek„ken der waarheid, zal niemand behouden worden."

Er is meer dat wij meer wenschelijk achten te zijn, dan de nieuwe op touw gezette Bijbelvertaling, en waaraan de Professor met zijne mannen veel, zeer veel zou kunnen toebrengen, om het tot stand te doen komen — dat de vereeniging namelijk tot Bijbelvertaling derzelver invloed gebruikte bij onze Hoog-Geleerde en Zeer-Geleerde Heeren, om het getal der twistschriften, waarmede ons lezend publiek, als met een stortvloed wordt overstroomd, te verminderen — zij verhitten het hoofd, die twistschriften en

laten het hart koud, en houden van de waarheid de partijen even verre verwijderd. — De Heeren die daarin hunne kracht stellen, ontrooven hunnen tijd en hunne kracht aan hunne leerlingen en Gemeente en welke onberekenbare dienst zou Prof. VAN HENGEL bewijzen, zoo hij eens grondslagen of proeve van grondslagen wilde geven, waarop een gebouw kon gevestigd worden, waaruit zoowel twistschriften. als overdadige veelheid van stichtelijke schriften zouden geweerd worden, en menschen in hunne behoefte des geestes zouden in behandeling genomen worden. Aan deze wenschelijkheid knoopt zich van zelfs iets wenschelijks vast, dat, zoo het door den Nestor onzer Theologen bij de hand werd genomen, aan alle onze Theologische faculteiten, en bij gevolg aan alle onze vaderlandsche gemeenten uitermate profijtelijk zou kunnen worden, het is namelijk dat onze Theologische Professoren zich wat meer met hunne studenten inlieten en afgaven, om hun als in gemeenzaam gesprek de behandeling der gemeente vooral op het hart te drukken, als het voorname middel om onder de dienst der Herders en Leeraars de gemeenten te doen bloeijen in kennis, geloof en liefde. Zoo als nu de Godgeleerde Hoogleeraren met de studenten leven, zoo leven de meeste predikanten met hunne gemeenten — de eersten zoo wel als de laatsten bereiden zich voor hunne openbare lessen, en verzuimen die niet, maar de meer gemeenzame en dagelijksche bewerking van leerlingen en gemeenteleden tot de bereiking van hetgeen zij in hun openbaar werk aanprijzen, laat veel te wenschen over — er is geene grootere gaping dan die tusschen student en predikant, maar hoe zou die klove gevuld worden, indien door gemeenzaam gesprek de leermeester den leerling als inleidde tot zijne toekomstige bestemming en deze gemeenzaamheid verkreeg met alle de deelen zijner aanstaande heilige bediening. Hoe belangrijk zou die bewerking des students door

den Hoogleeraar zijn, waarbij hem als aanstaande zielezorger, ook de zorge der zielen werd op het hart gedrukt, en als hooger eer werd voorgespiegeld, dan die ingeoogst wordt, of door schoone en sierlijke leerredenen, of door het schrijven of vertalen van boeken of boekjes die tijd en werk rooven, waarop de gemeente aanspraak maakt — zoo zou de weg betreden worden, om ons protestantisme te doen bloeijen, en onze leden der gemeente toe te rusten met die wapenen, welker bezit en gebruik hun dienstig zou zijn om te staan in het geloof en de kracht der waarheid te openbaren in hun leven.

Meer wenschelijk zou het ons voorkomen dan eene nieuwe Bijbelvertaling indien de Hoogleeraar VAN HENGEL met zijne mannen, ook door tusschenkomst en met hulpe van de hooge kerkvergadering bij de hooge regering des Lands zocht te bewerken, dat de gemeenten te platten lande die twee, drie, vier duizend zielen groot zijn, verre uit elkanderen wonen, gesplitst werden in twee of drie gemeenten, elk van een afzonderlijken leeraar voorzien. Indien het middel kon gevonden en daargesteld worden, om de Godsdienstonderwijzers te vermenigvuldigen, en aan heidensche onkunde bij zoo velen een einde te maken, het middel om het licht en de troost des Evangelie's te brengen in de woningen van zoo velen, die ofschoon leden eener gemeente die door eenen vasten leeraar bediend is, echter steeds liggen in duisternis en schaduwe des doods. — Wat toch zal één man doen onder zoo velen? onder duizenden, die hij kennen moet, om ze te bewerken en die hij bewerken moet om ze te vormen — pogingen worden daartoe van tijd tot tijd aangelegd, maar hoe worden zij dikwerf bemoeijelijkt, soms door den predikant, die in zulke gemeente staat, en die meent bij de vermindering zijner gemeente door hare splitsing in zijne eere gekrenkt te worden. Indien

gij deze pogingen ondersteunen wildet Hoog-Eerwaarde Heeren, dan is het niet te berekenen welke winst gij doen zoudt voor het koningrijk der hemelen — onsterflijk zijt gij dan en hoogeren roem oogst gij, dan uit eenigen arbeid te oogsten is, en de vaderlandsche kerk zal u een eerezuil stichten waarop zij schrijft *uitdeelers der Genade Gods.*

Meer wenschelijk schijnt het ons toe, Hooggeleerde grijsaard, als gij al den invloed uwer wijsheid en ervaring, al de kracht uwer rede en overtuiging wildet aanleggen om de stoffelijke verbetering van het lot der predikanten bij de hooge regering te bewerken, als gij u daartoe bediendet van het billijk vertrouwen dat gij bezit bij de hooge kerkvergadering, om haar tot ondersteuning van uwe pogingen, te bewegen.

Meer wenschelijk dan eene nieuwe Bijbelvertaling schijnt ons te zijn, de bewerking van den geest onzes tijds, om bij verschil van meening, bij afstand van rigting, de eenigheid des geestes te doen bewaren en behouden door den band des vredes. — Ziet, hoe menigmaal wordt zelfs de christelijke leerstoel misbruikt, om aan achterdocht en verdenking voedsel, aan wrevel en verbittering lucht te geven! en dat hiermede niets wordt gewonnen, maar veel verloren gaat, zult gij ons gaarne toestemmen. Mogt dan uwe krachtige stem den geest der liefde aanprijzen, bij alle verschil van voorstelling! Wie weet hoe afdoend uwe pogingen zouden zijn.

Dit, en wat wij nog meer zouden kunnen noemen, en dat ook onder uw bereik valt, dit alles is niet alleen wenschelijk, het is meer dan dit, het is noodzakelijk, het is hooge behoefte, het is onmisbaar en onontbeerlijk voor den bloei van het Godsrijk onder ons, voor den bloei van het Protestantisme, maar het is voldoende tegelijk om ons een krachtigen dam te stellen en te doen stellen tegen den

stroom der propaganda, die alles dreigt mede te voeren in derzelver vaart.

Ziet zulke vruchten kunt gij u van eene verbeterde Bijbelvertaling niet voorstellen — de Statenbijbel blijft ons van onschatbare waarde, en wat er aan ontbreekt is aangevuld door VAN DER PALM en anderen, zoodat niemand, die eene naauwkeurige en onberispelijke kennis van den inhoud der Heilige Schriften zoekt, behoeft verlegen te staan, zoodat niemand die zijne Bijbelboeken door ware en gepaste ophelderingen verrijkt wenscht, radeloos behoeft om te zien, maar of in de randteekeningen der oude overzetting, of in de aanteekeningen van latere hand zijne behoefte vervuld, zijn verlangen bevredigd vindt. Die verbeterde of veranderde Bijbelvertaling zal de genoemde leemten niet aanvullen, de bestaande gebreken, waarop wij u wezen, niet verbeteren.

Die veranderde Bijbelvertaling ontvangt het christelijk publiek koel en onverschillig, voor zoo verre het algemeen er kennis van nemen, er kennis van dragen zal, maar de hervorming waarvoor wij uwe kracht, uwen moed, en uwen invloed inroepen met al den ernst onzer ziel, die zal onder geene koornmate blijven, maar allen openbaar worden en door allen hoog worden gewaardeerd, aan allen vruchtbaar worden in reinen, edelen, christelijken Godsdienstzin, in blijdschap, vrede en hope door den H. Geest.

NASCHRIFT.

De Heer VAN OOSTERZEE te Oirschot, zich mede verdienstelijk stellende aan de uitvoering der voorgenomene nieuwe Bijbelvertaling, vergunne ons de opmerking dat bl. 14 van zijn — *een woord tot de gemeente*, met veel ophef wordt melding gemaakt, van het *regt der gemeente*, om zoo na immer mogelijk te worden bekend gemaakt met den letterlijken zin, van hetgeen Mozes en de Profeten, de Evangelisten en Apostelen hebben te boek gesteld, terwijl pag. 52 van dat geschrift, dat *regt* aldus wordt *bepaald* — men gaat van eene geheel voorbarige, verkeerde onderstelling uit, zoo men meent, dat het ondernemen der Bijbelvertaling, binnen den kring der *kennisneming* van de gemeente als zoodanig zou liggen. Dat is dan een *fraaij regt der gemeente!*

Wij dachten aan *regt* van *approbatie* — maar *niet* aan *improbatie* — de man die met anderen een' schat heeft gevonden, en bij de verdeeling daarvan, van zijne meerderheid gebruik maakt, zegt — gijlieden hebt wel het regt om die verdeeling *goed* te keuren — niet om die *af te keuren.* — Hier is het 't *regt*, om zelfs van het werk *geene kennis* te *nemen.* — Echt protestantsch!

Pag. 43 lezen wij „de overzetter zal te meer bedacht moeten zijn, om het *woordelijk overbrengen* niet te *overdrijven*, ten koste der duidelijkheid, en pag. 45 en 46 wordt het als grove zonde, en de ergste fout van onzen vermaarden VAN DER PALM aangehaald dat hij 2 Tim. II: 15 vertaald heeft „die het woord der waarheid voordraagt zoo 't behoort," terwijl er staat en van de Staten-vertaling had moeten overgenomen zijn, „die het woord der waarheid regt snijdt," hoe consequent aan de genoemde zorg der vertalers voor de duidelijkheid — waarlijk dit de grootste fout in de vertaling van onzen vermaarden VAN DER PALM te noemen is wel eene zeer groote lofspraak op haar.

BORGER Leerr., II Dl., pag. 226 zegt van VAN DER PALM, „aan wiens „verdiensten omtrent onzen vaderlandschen letterroem en de welsprekendheid van den kansel, de nijd alleen kan knagen." Maar toen bestond 's mans Bijbelvertaling nog niet, om daaraan te knagen!

Hoe zal de Heer VAN OOSTERZEE het maken met *al wie aan den wand p..t* Daarvoor heeft VAN DER PALM ook het verklarende *al wat mannelijk is.* O Jemini!

Nog een bewijs van bevoegdheid des Heeren VAN OOSTERZEE, om als pleitbezorger der nieuwe Bijbelvertaling, haar als den weg te banen, moeten wij geven; — pag. 45 lezen wij — zeker hebben zij (de benoemde vertalers) willen zorgen, dat niet het eene viertal bewerkers schreef, *den Zoon van God*, het andere *den Zone Gods*, het derde *den Zoon Gods.* Herinnert VAN HENGEL dat het raadplegen bij de Dordsche vertalers over *du* of *gij* de lagchspieren in beweging heeft gebragt, wij zeggen bij de door VAN OOSTERZEE beloofde zorg onzer vertalers, en de gegevene proef, risum teneatis amici!

